

До разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 41.884.062
Одеського державного університету
внутрішніх справ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ Янкового Миколи Олександровича на дисертацію Раковича Максима Миколайовича на тему «Методика розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження. У числі кримінальних правопорушень у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, які щорічно реєструються в Україні, злочини, передбачені ст. 289 КК України «Незаконне заволодіння транспортним засобом» займають суттєве місце. До початку повномасштабної російської збройної агресії проти України кількість таких правопорушень постійно зростала. Проте і в умовах війни вони теж залишаються досить поширеними.

Під час розслідування зазначеного вище виду злочинів слідчі та прокурори стикаються з певними труднощами, що насамперед пов'язані з помилками у визначенні предмета доказування та у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Це створює значні складнощі при підтриманні обвинувачення у суді, де сторона захисту намагається скористатися помилками органів досудового розслідування для визнання отриманих доказів неналежними і недопустимими. Відповідно є потреба у формуванні й періодичному оновленні криміналістичних рекомендацій з проблем досудового розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

До цього часу в криміналістиці не було приділено належної уваги формуванню окремої методики розслідування злочину, передбаченого ст. 289 КК України. Заявлена тема, зміст роботи, запропоновані дисертантом висновки і рекомендації переконливо свідчать про відповідність дисертації вимогам

сьогодення, а відтак підтверджують актуальність обраного для дослідження напрямку.

Актуальність дисертаційного дослідження М.М. Раковича також підтверджується і виконанням його в рамках пріоритетних напрямків наукових досліджень «Правові механізми забезпечення і захисту прав і свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» на 2021-2025 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21. Крім цього, дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер теми 0116U006773).

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень.

Дисертація М.М. Раковича характеризується науковою новизною одержаних результатів. Ця наукова праця є одним з перших в Україні комплексних досліджень, в якому сформовано криміналістичну методику розслідування злочину, передбаченого ст. 289 КК України. При цьому автором сформульовано та обґрунтовано низку теоретичних положень і практичних рекомендацій, які мають значення для розвитку криміналістичної методики як частини науки криміналістики та безпосередньо для слідчої практики. Рівень наукової новизни в цілому є достатнім для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертант поставив і послідовно вирішив наступні завдання: визначити обов'язкові ознаки транспортного засобу як предмета протиправного посягання; охарактеризувати особу, яка вчиняє незаконне заволодіння транспортним засобом; з'ясувати зв'язок місця, часу та обстановки незаконного заволодіння транспортним засобом з особою потерпілого і особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, способом незаконного заволодіння та

відповідними слідами-джерелами доказів; дослідити особливості первинної інформації про незаконне заволодіння транспортним засобом та її вплив на формування слідчих ситуацій; здійснити характеристику типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, тактичні завдання та шляхи їх вирішення; охарактеризувати типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування, тактичні завдання та шляхи їх вирішення; розкрити особливості огляду транспортного засобу або його частин (вузлів, агрегатів) в залежності від місця та обставин їх виявлення; виділити особливості допиту потерпілого та свідків під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом; охарактеризувати особливості допиту підозрюваного з урахуванням його статусу у кримінальному провадженні; визначити особливості обшуку транспортного засобу; дослідити підготовку і проведення судових експертиз при розслідуванні незаконного заволодіння транспортним засобом.

Щодо кожного поставленого завдання було досягнуто певний результат, який відрізняється науковою новизною.

Так, заслуговує на увагу та підтримку висновок дисертанта про те, що криміналістична характеристика незаконного заволодіння транспортним засобом ґрунтується на кримінально-правових положеннях і надає більш детальний опис елементів механізму цих кримінальних правопорушень, важливих для прийняття процесуальних і тактичних рішень під час досудового розслідування, а запропонована структура такої характеристики є оптимальною і включає особливості предмета посягання, яким виступає транспортний засіб; особливості особи, що вчинила кримінальне правопорушення і потерпілого; особливості місця, часу та обстановки незаконних заволодінь транспортними засобами; способи незаконних заволодінь транспортними засобами; особливості слідів незаконних заволодінь транспортними засобами як джерел доказів.

Відрізняються науковою новизною одержані дисертантом результати щодо ознак особи, яка вчинила зазначене кримінальне правопорушення, для її

відмежування від осіб, які не можуть бути суб'єктом незаконного заволодіння транспортним засобом.

Обґрунтованою видається також і запропонована здобувачем характеристика первинної інформації щодо незаконного заволодіння транспортним засобом та її вплив на формування слідчих ситуацій.

Суттєве теоретичне і практичне значення також мають висновки та пропозиції здобувача щодо особливостей допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії з урахуванням його статусу у кримінальному провадженні, використання інституту угод та окремих рекомендованих тактичних прийомів.

Значною науковою цінністю і практичним значенням відрізняються і рекомендації дисертанта щодо обов'язкових ознак транспортного засобу як предмета протиправного посягання.

Сприяють подальшому розвитку положень криміналістичної тактики напрацювання здобувача щодо особливостей тактики проведення обшуку транспортного засобу, обумовлену завданням отримання доказів перебування у транспортному засобі підозрюваної особи, а також ситуацією, в якій було виявлено транспортний засіб.

Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати дослідження, проведеного М.М. Раковичем, є достатньо обґрунтованими, оскільки в роботі комплексно досліджено суспільні відносини, що складаються у зв'язку із досудовим розслідуванням злочинів, передбачених ст. 289 КК України, і на їх основі сформовано відповідну окрему криміналістичну методику. При цьому автор доцільно визначив комплекс методів наукового пізнання, що є достатнім для формування обґрунтованих висновків. Зокрема застосовано діалектичний підхід і низку загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних методів – формально-логічний (догматичний), порівняння, кількісного та якісного аналізу, порівняльно-правовий, прогностичний, системно-структурний, статистичний та інші.

Теоретична і нормативна база дисертації є достатньою. Здобувачем було опрацьовано основні джерела, які відображають сучасний стан аналізованої проблематики. Також під час дослідження було вивчено матеріали 120 кримінальних проваджень (вироки судів) про злочини, передбачені ст. 289 КК України, результати аналізу думок, отриманих шляхом опитування 200 працівників слідчих підрозділів; узагальнення вітчизняної судової практики. Тому емпірична база дисертації видається цілком достатньою.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому, оформлення.

Дослідження характеризується логічним та чітким змістовним наповненням відповідно до плану, мети та завдань. Архітектоніка забезпечує комплексність та системність опрацювання проблематики.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. В цілому така структура є традиційною для дисертаційних праць у галузі криміналістичної методики. Вона дозволила повністю розкрити зміст обраної теми дослідження, дозволила побудувати цілісну криміналістичну методику розслідування окремого виду злочину, а саме – передбаченого ст. 289 КК України «Незаконне заволодіння транспортним засобом».

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, висвітлено у 8-ми наукових публікаціях за темою дослідження, з яких 4 наукові статті у фахових виданнях з юридичних наук, і тезах 4-х доповідей на науково-практичних конференціях. У наукових статтях, зарахованих за темою дисертації, основні її результати викладені повно.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

У дисертації відсутні ознаки порушення академічної доброчесності. Дисертант вичерпано і повно виклав у тексті наукової праці зміст власних

досліджень. Під час використання в роботі наукових результатів, ідей, думок і матеріалів інших авторів, здійснено посилання на їхні публікації.

Реального або потенційного конфлікту інтересів у рецензента щодо здобувача, його наукового керівника та інших членів разової ради немає.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Істотне теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути підґрунтям для подальшого наукового аналізу й удосконалення наукових положень криміналістики. Також вони можуть бути використані у наукових дослідженнях із метою подальшого удосконалення та розроблення методики розслідування як злочинів, передбачених ст. 289 КК України, так і інших різновидів кримінальних правопорушень у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, а також проти власності; у практичній діяльності з досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 289 КК України, та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із безпекою руху та експлуатацією транспорту; в освітньому процесі закладів вищої освіти при викладанні курсу криміналістики та інших пов'язаних навчальних дисциплін, а також у підготовці відповідних навчально-методичних праць.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту.

Віддаючи належне кропіткій та високоякісній роботі дисертанта М.М. Раковича, високо оцінюючи рівень дослідження, його актуальність та новітність підходів до дослідження обраної проблематики, варто звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту.

1. Дисертант в роботі (підрозділ 1.3) дослідив досить широку лінійку способів незаконного проникнення в салон автомобіля і, резюмуючи, цілком вірно зазначив, що відомості про способи незаконного заволодіння транспортним засобом є важливими як для правильної кримінально-правової кваліфікації дій зловмисника, так і пошуку відповідних слідів - джерел доказів. Враховуючи означену важливість встановлення способу вчинення

кримінального правопорушення, дисертант обійшов увагою можливості судових експертиз у встановленні, наприклад, факту проникнення в салон автомобіля за допомогою: декодера або спеціальних відмичок; злому штатного радіоканалу кодграбером; злому штатного радіоканалу безключового доступу (Smart Key); стороннім впливом на штатну шину даних CAN.

2. Розглядаючи особливості допиту підозрюваного (підрозділ 3.3.), дисертант категорично негативно висловився щодо використання фактора раптовості як тактичного прийому допиту. На думку рецензента така позиція не позбавлена права на існування і розцінюється як запрошення до дискусії з означеного питання, адже один і той же тактичний прийом може по різному сприйматися правозастосовувачами - від вершини слідчої майстерності до насилля над допитуваним. Виникає питання: які тактичні прийоми допиту, на думку дисертанта, будуть ефективними під час допиту осіб, причетних до незаконного заволодіння транспортним засобом?

3. У третьому розділі дисертації «Особливості окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні незаконного заволодіння транспортним засобом» здобувач розглядає лише такі слідчі (розшукові) дії як огляд транспортного засобу, допит свідків, потерпілих і підозрюваних, обшук та залучення експерта. Проте поза увагою залишились інші процесуальні дії, такі як пред'явлення особи для впізнання, слідчий експеримент тощо, які також можуть проводитись у кримінальному провадженні щодо досліджуваної категорії злочину.

Зазначені положення мають дискусійний характер і загалом не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують цінності та достовірності основних наукових положень, висновків і рекомендацій, висловлених у рецензованій науковій праці. В цілому дисертація М.М. Раковича, яка присвячена розробленню методики розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом, відповідальність за яке встановлена ст. 289 КК України, виконана на достатньому рівні із застосуванням належних методів наукового пошуку, використанням репрезентативної теоретичної й емпіричної бази.

Висока якість і змістовна цінність виконаного наукового дослідження дозволяє надати йому позитивний висновок.

Загальний висновок.

Дисертація «Методика розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом» є самостійним завершеним дослідженням, виконаним на належному рівні, що відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502), а також Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор – Ракович Максим Миколайович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – «Право».

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного
університету внутрішніх справ**

Микола ЯНКОВИЙ

«Підпис засвідчую»

**Начальник ВКЗ Одеського державного
університету внутрішніх справ
підполковник поліції**

Едуард ДАНЄЛЯН